

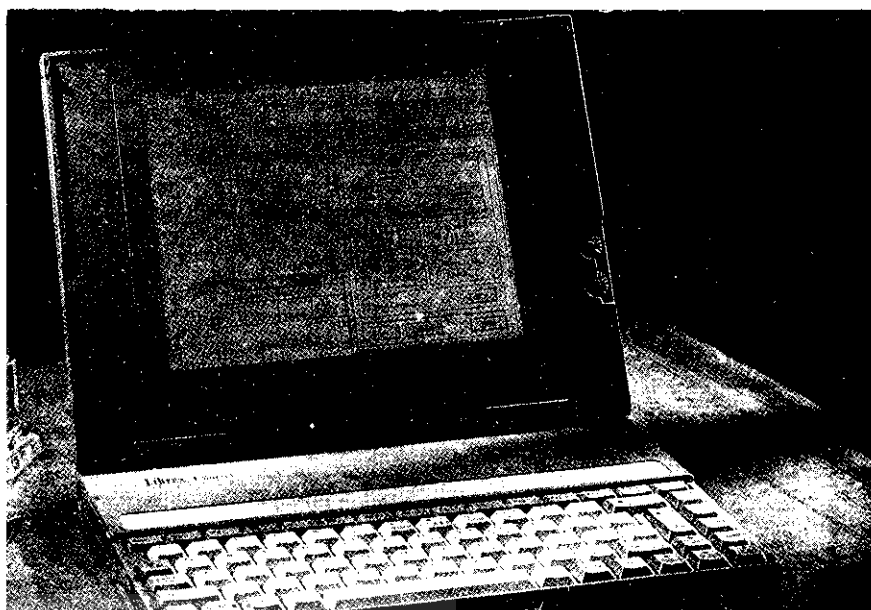
جمهوری اسلامی ایران به صورت نقدی می‌باشد.

با توجه به تفاوت‌های مطرح شده پیشگفته، بدیهی است که نسبت‌های مالی و همچنین ابزار لازم برای تجزیه و تحلیل صورتهای مالی بانکها نیز قدری متفاوت از نسبت‌های مالی و ابزار متداول تجزیه و تحلیل است. در این مقاله سعی شده است روشهای تجزیه و تحلیل صورتهای مالی و نسبت‌های مالی مربوط به صنعت بانک ارائه گردد. ^۳ البته گفتنی است که مطالب ارائه شده در این مورد براساس سیستم بانکداری مبتنی بر بهره بوده است که به جهت نداشتن کاربرد در کشور ما، اصلاحات لازم به منظور انطباق آن با سیستم بانکداری بدون ربا و مبتنی بر عقود اسلامی انجام پذیرفته است. با توجه به سابقه محدود موضوع در ایران، مطالب ارائه شده در این مقاله نمی‌تواند قطعی و بدون اشکال تلقی گردد، به ویژه آنکه در حرفه حسابداری، کارایی و قابلیت به کارگیری هر یک از ابزارهای ارائه شده تجزیه و تحلیل حتماً باید در عمل مورد آزمون قرار گیرد و به تناسب تعدیل شود.

صورتهای مالی به عنوان ابزار اصلی تجزیه و تحلیل

تجزیه و تحلیل صورتهای مالی فرایندی است که اطلاعات مالی گذشته و حال یک بنگاه اقتصادی را به منظور ارزیابی وضعیت مالی، عملکرد، پیشبینی ریسک آتی و سودآوری بالقوه آن مورد بررسی قرار می‌دهد. بدیهی است صورتهای مالی ابزار اصلی این تجزیه و تحلیل هستند.

یکی از مسائل مهم در تجزیه و تحلیل صورتهای مالی و نتایج حاصل از آن، تنوع و فراوانی علاقه‌ها، نیازها و خواستههای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان از نتایج تجزیه و

نسبتهای مالی و تجزیه و تحلیل صورتهای مالی بانکها

عباس وفادار کارشناس ارشد مالی

مقدمه

بانکی بدون ربا انجام می‌شود. این تفاوتها را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

● برخلاف تسرازنامه سایر بنگاههای اقتصادی، ترازنامه بانکها را نمی‌توان به اقلام جاری و غیرجاری (بلندمدت) تفکیک کرد.

● شکل صورتحساب سود و زیان بانکها نیز با شکل عمومی صورتحساب سود و زیان سایر بنگاههای اقتصادی متفاوت است.

● به‌رغم اینکه روش حسابداری نقدی مغایر با اصول متداول حسابداری است لیکن مبنای حسابداری برخی از عقود اسلامی از جمله مشارکت مدنی و مضاربه با توجه به ماهیت خاص آنها و همچنین مقررات ابلاغ شده از سوی بانک مرکزی

تا قبل از سال ۱۹۶۰ میلادی تفاوت‌های عمده‌ای میان روشهای حسابداری و گزارشگری مالی بانکها با اصول متداول حسابداری وجود داشت. از این سال به‌تدریج تلاشهایی برای انطباق روشهای حسابداری بانکها با اصول متداول حسابداری صورت گرفته است. اگرچه این تلاشها هم‌اکنون نیز ادامه دارد، لیکن کماکان تفاوت‌های بااهمیت و اجتناب‌ناپذیری در این زمینه وجود دارد. این تفاوتها ناشی از شرایط خاص صنعت بانکداری است که آن را از سایر بنگاههای اقتصادی متمایز می‌سازد. بدیهی است این تفاوت در کشور ما بیش از سایر کشورهاست زیرا عملیات بانکداری در ایران براساس قانون عملیات

جدول شماره ۱- ترازنامه بانک نمونه بر تاریخ ۱۳۲۹/۱۲/۲۹

۱۳۳۱/۱۲/۲۹	۱۳۳۲/۱۲/۲۹	۱۳۳۱/۱۲/۲۹	۱۳۳۲/۱۲/۲۹
۱,۵۰۹,۱۲۶	۱,۹۷۳,۹۸۰	۱۶,۰۲۲	۲۲,۳۲۷
۲۵۲,۰۷۱	۲۸,۲۲۰	۲۲,۳۲۷	۱۶,۷۱۶
۱,۲۰۲	۱,۳۷۰	۲۸۲,۲۱۰	۷۲۳,۵۲۱
۱۳۶,۶۸۰	۱۲۲,۳۲۹	۱۰,۲۹۶,۷۲۱	۱,۳۳۶,۳۲۷
۱,۵۹۹,۳۳۶	۱,۷۲۵,۷۲۸	-	۳۲۷,۵۱۰
۲,۳۲۹,۵۸۲	۲,۹۱۵,۶۳۴	۳۳۸,۷۷۰	۲۲۹,۸۰۰
۲۸,۸۹۲	۲۳۱,۲۹۲	۲۶۰,۱۵۸	۲۹۳,۲۹۱
۲۲۶,۱۶۷	۱,۱۲۶,۱۸۰	۹۲۶,۶۸۶	۱,۰۸۲,۱۰۲
۱۲,۱۹۸	۲,۲۵۶	۱,۵۲۲,۶۹۹	۱,۳۲۱,۹۹۲
۴,۵۲۳,۸۰۶	۱,۹۹۲,۰۵۷	۲,۰۵۶,۹۲۲	۲,۳۵۰,۲۳۵
۲۵۱,۳۲۲	۱,۲۵۷,۲۹۶	۲۸۹,۷۱۲	۳۲۷,۷۸۱
۱۱,۰۴۱,۵۰۵	۱۱,۳۰۰,۵۴۲	۲,۰۹۲	۲,۰۹۲
۹۳۸,۰۰۰	۹۳۸,۰۰۰	۲,۷۵۶,۷۲۵	۲,۶۲۰,۹۲۱
۲,۷۰۲	۴,۶۸۵	۱۱,۰۰۳	۱۱,۰۲۰
۹۱۰	۱,۱۹۲	۹۸۲,۸۷۰	۱,۰۴۱,۳۵۲
۱۰,۰۱۸	(۱۵,۸۸۳)	۱۲,۰۲۲,۱۲۶	۱۲,۳۲۸,۵۸۸
۹۲۲,۶۲۱	۹۲۷,۹۹۲	۲,۱۵۴,۶۲۰	۲,۴۲۹,۴۰۹
۱۲,۰۲۲,۱۲۶	۱۲,۳۲۸,۵۸۸	۲,۷۸۳,۱۱۱	۲,۶۲۳,۶۸۵
۲,۱۵۴,۶۲۰	۲,۳۲۹,۲۰۹	۲,۳۲۹,۵۲۱	۵,۰۲۳,۸۹۲
۲,۲۸۴,۹۱۱	۲,۶۲۳,۶۸۵		
۲,۳۲۹,۵۲۱	۵,۰۲۳,۸۹۲		

نمونه که طبق سرفصلهای مندرج در ترازنامه بانکهای ایران تهیه و در جدول شماره ۱ ارائه گردیده، محاسبه شده است.

نسبت اعتبارات اعطایی به سپرده‌های دریافتی

این نسبت یکی از نسبتهای کلیدی است که بسیاری از تحلیلگران صورتهای مالی بانکها برای بررسی ساختار مالی بانک از آن استفاده می‌کنند. این نسبت درصدی از سپرده‌ها را که به منظور اعطای وام، اعتبار، تسهیلات عقود اسلامی و مشارکتها مصرف شده است، نشان می‌دهد. این نسبت در پایان سال ۱۳۲۲ در بانک نمونه در حدود ۶۸ درصد بوده و نحوه محاسبه آن به شرح جدول شماره ۲ است.

تحلیلگران مالی باید این نسبت را با سایر بانکهای مشابه مقایسه نمایند. اگر این نسبت بالاتر از میانگین صنعت باشد، بیانگر این است که بانک در اعطای اعتبارات در قالب وام، عقود اسلامی و مشارکت زیاده‌روی کرده است. در این حالت در صورتی که پایه حداقل سپرده‌ها کاهش

طریق انجام تجزیه و تحلیلهای لازم، انجام خواهد شد.

بانکهای ورشکسته عموماً دارای نسبتهای بالای اعتبارات اعطایی به سپرده‌های دریافتی و نسبتهای پایین سرمایه به دارایی هستند. همچنین سودآوری و نقدینگی این گونه بانکها در سطح پایین قرار دارد. اگرچه یک یا چند عامل پیشگفته ضرورتاً بیانگر این نیست که بانکی در حال ورشکستگی است لیکن می‌تواند به‌عنوان یک شاخص باارزش در ارزیابی عملکرد بانک و پیشبینی وضعیت آتی آن استفاده شود.

تجزیه و تحلیل ترازنامه

ترازنامه بانکها بیانگر تغییرات مستمر در ترکیب داراییها و بدهیهای آن است. ترازنامه همانند تصویری است که در یک لحظه از زمان وضعیت مالی بانک را نشان می‌دهد. نسبتهای مالی مربوط به ترازنامه و همچنین تجزیه و تحلیلهای مربوط در ادامه توضیح داده شده است. این نسبتهای مالی براساس اطلاعات مندرج در ترازنامه بانک

تحلیلهای انجام شده است. به‌عنوان مثال اولین و عمده‌ترین فاکتور مورد نظر سپرده‌گذاران و دارندگان انواع حسابها در بانکها، حصول اطمینان از امنیت سپرده‌ها و عدم سوخت آن در نتیجه ورشکستگی بانک است. لذا این‌گونه اشخاص خواهان وجود نقدینگی بیشتر و نسبت سرمایه به دارایی بالاتر در بانک هستند. در مقابل، سهامداران بانکها نیز میل به حداکثر رساندن بازده سرمایه‌گذاری خود دارند و از این رو ترجیح می‌دهند که مبلغ کمتری را در بانک سرمایه‌گذاری کنند. بنابراین مدیران بانکها با دو خواسته متفاوت مواجه هستند که با هم در تضاد می‌باشند. به بیان دیگر مدیران باید امنیت سپرده‌ها را تضمین کنند و در عین حال بازده سرمایه‌گذاری سهامداران را به حداکثر برسانند. البته در اینجا لازم است به قوانین و مقرراتی نیز که بانکها موظف به انجام عملیات خود در چارچوب آن می‌باشند، توجه خاصی مبذول نمود. بدیهی است ارزیابی نحوه عمل مدیریت در نیل به هدفهای پیشگفته نیز در بررسی وضعیت مالی و نتایج عملیات بانکها و از

حقوق سپرده‌گذاران، سرمایه بانک در سطح مناسبی قرار داشته باشد.

در برخی کشورها استانداردهایی برای این نسبت وضع گردیده است که بانکها ملزم به رعایت آن می‌باشند. به عنوان مثال در کشور آمریکا حداقل قابل قبول برای نسبت حقوق صاحبان سهام به مجموع داراییها معادل ۷ درصد می‌باشد. این نسبت را می‌توان با سایر بانکهای مشابه نیز مقایسه نمود.

جدول شماره ۲- نحوه محاسبه نسبت اعتبارات اعطایی به سپرده‌های دریافتی

اعتبارات اعطایی	مبلغ - میلیون ریال
وام و اعتبار اعطایی به بانکها	۳۹۳,۲۹۱
عقود اسلامی	۲,۳۵۰,۳۲۵
وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات	۱,۰۸۲,۱۰۲
مشارکتها	۲۳۷,۷۸۱
ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول تسهیلات اعطایی عقود اسلامی	۷۳,۷۷۵
ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات	۳۳,۲۸۵
	<u>۲,۳۹۰,۶۶۹</u>
سپرده‌ها	مبلغ - میلیون ریال
جاری اشخاص و سایر سپرده‌های دیداری	۱,۹۷۲,۹۸۰
سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و مشابه	۱,۷۲۵,۷۳۸
سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت و مشابه	۲,۹۱۵,۶۳۳
موجودی بانکهای داخلی نزد ما پس از پایاپای	۱,۳۷۰
	<u>۶,۶۱۶,۸۲۲</u>
$\frac{\text{تسهیلات اعطایی}}{\text{سپرده‌های دریافتی}} \times 100 = \frac{۲,۳۹۰,۶۶۹}{۶,۶۱۶,۸۲۲} \times 100 = ۳۶\%$	

یابد، ممکن است بانک با مشکلات کمبود نقدینگی مواجه شود. از طرف دیگر پایین بودن این نسبت در مقایسه با میانگین صنعت نیز بیانگر این است که بانک در اعطای اعتبارات فعال نبوده و در نتیجه مدیریت بانک تلاش لازم را به منظور افزایش بازده سهامداران به عمل نیاورده است. این حالت همچنین ممکن است بیانگر این باشد که به علت شرایط خاص اقتصادی و یا بالا بودن نرخ سود، تقاضا

برای گرفتن وام و تسهیلات از بانک کاهش یافته است که می‌توان با کاهش نرخ سود، تقاضا برای اعطای اعتبار را افزایش داد.

نسبت سرمایه به دارایی

این نسبت را می‌توان به دو صورت محاسبه کرد:

الف) از طریق تقسیم کردن رقم سرمایه ثبت شده به مجموع داراییها:

$$\frac{\text{سرمایه ثبت شده}}{\text{جمع داراییها}} \times 100 = \frac{۹۴۸,۰۰۰}{۱۲,۳۳۸,۵۸۸} = ۷\%$$

ب) از طریق تقسیم کردن جمع حقوق صاحبان سهام به مجموع داراییها:

$$\frac{\text{جمع حقوق صاحبان سهام}}{\text{جمع داراییها}} \times 100 = \frac{۹۳۷,۹۹۴}{۱۲,۳۳۸,۵۸۸} = ۷\%$$

سرمایه یک بانک شبکه امنیتی یا حفاظتی را تشکیل می‌دهد که به بانک

امکان می‌دهد به‌رغم وجود مشکلات یا معضلات اقتصادی، توان بازپرداخت بدهیها را داشته باشد و به عملیات خود نیز ادامه دهد. اگر درصد سرمایه به مجموع داراییها بیش از حد پایین باشد، چنانچه روند نامطلوبی در اوضاع اقتصادی پیش آید، بانک را با خطرهای بسیاری مواجه خواهد ساخت. از طرف دیگر در صورتی که درصد سرمایه به مجموع داراییها نیز بیش از حد بالا باشد، عملاً منابع مالی صاحبان سهام در بانک بلوکه شده و بانک به منظور کسب سود و بازده مناسب برای سهامداران ناچار به افزایش نرخ اعطای تسهیلات خواهد شد. بانکها عموماً ترجیح می‌دهند برای به حداکثر رساندن بازده سهامداران، منابع مالی مورد نیاز را از طریق سپرده‌گذاران تامین نمایند. در حالی که دستگاههای ناظر بر عملیات بانکها و سپرده‌گذاران ترجیح می‌دهند برای حفظ

نسبت کفایت سرمایه نسبت کفایت سرمایه از نسبت جمع حقوق صاحبان سهام بر رقم داراییهای خطرپذیر محاسبه می‌شود. برای محاسبه داراییهای خطرپذیر، ضرایبی برای اقلام مختلف داراییها براساس میزان خطرپذیری در هر یک در نظر گرفته می‌شود. به عنوان مثال برای وجوه سپرده شده نزد بانک مرکزی، اسکناس و مسکوک و داراییهای نامشهود به لحاظ اینکه خطری متوجه آنها نیست، ضریب صفر در نظر گرفته می‌شود. معمولاً ضریب خطر برای اوراق قرضه دولتی ۱۰ درصد، سپرده‌های بین بانکی و نقد بیگانه ۲۰ درصد، مشارکتها و وام و اعتبار به بانکها ۵۰ درصد و برای داراییهای ثابت، تسهیلات اعطایی عقود اسلامی، وامها، اعتبارات اعطایی و سایر مطالبات و سایر داراییها ۱۰۰ درصد می‌باشد. همچنین برای اقلام خارج از ترازنامه نیز ضرایبی در

جدول شماره ۳- نحوه محاسبه نسبت کفایت سرمایه

داراییهای خطرپذیر	مبلغ میلیون ریال	ضریب خطر	مبلغ خطر محاسبه شده
موجودی نزد بانکهای داخلی پس از پایاپای	۱۶,۷۹۶	٪۲۰	۳,۳۶۰
موجودی نزد بانکهای خارجی پس از پایاپای	۷۳۲,۵۴۱	٪۲۰	۱۴۶,۷۰۸
سایر سپرده‌ها	۳۳۷,۵۹۰	٪۲۰	۶۷,۵۱۸
اوراق قرضه	۲۲۹,۸۰۰	٪۱۰	۲۲,۹۸۰
وام و اعتبار اعطایی به بانکها	۳۹۲,۲۹۱	٪۵۰	۱۹۶,۱۴۵
مشارکتها	۳۴۷,۷۸۱	٪۵۰	۱۷۳,۸۹۱
وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات	۱,۰۸۲,۱۰۲	٪۱۰۰	۱,۰۸۲,۱۰۲
نتیجه تعدیلات ناشی از یکسان سازی نرخ ارزها	۱,۴۱۰,۹۹۲	٪۱۰۰	۱,۴۱۰,۹۹۲
تسهیلات اعطایی عقود اسلامی	۲,۳۵۰,۳۳۵	٪۱۰۰	۲,۳۵۰,۳۳۵
وثایق تملیک شده	۳,۰۹۲	٪۱۰۰	۳,۰۹۲
سایر داراییها	۲,۶۲۰,۹۴۱	٪۱۰۰	۲,۶۲۰,۹۴۱
دولت	۱۱,۰۲۰	٪۱۰۰	۱۱,۰۲۰
اموال و تجهیزات	۱,۰۲۱,۳۵۲	٪۱۰۰	۱,۰۲۱,۳۵۲
تعهدات مشتریان بابت ضمانتنامه‌ها	۲,۳۹۹,۲۰۹	٪۵۰	۱,۱۹۹,۶۰۵
تعهدات مشتریان بابت اعتبارات باز شده	۲,۶۲۴,۶۸۵	٪۱۰۰	۲,۶۲۴,۶۸۵
جمع داراییهای خطرپذیر			۱۳,۱۲۵,۳۲۸
جمع حقوق صاحبان سهام			
مجموع داراییهای خطرپذیر			
$\frac{937,944}{13,125,328} \times 100 = 7.14\%$			

نظر گرفته شده است که شامل ضریب ۵۰ درصد برای تعهد مشتریان بابت ضمانتنامه‌های صادره و ۱۰۰ درصد برای تعهد مشتریان بابت اعتبارات اسنادی گشایش شده است. نسبت فوق برای بانک نمونه معادل ۷/۱۴ درصد است که مطابق جدول شماره ۳ محاسبه گردیده است.

برای نسبت کفایت سرمایه نیز در برخی از کشورها استانداردهایی وضع شده است که براساس آن این نسبت نباید کمتر از ۸ درصد باشد.

نسبت اهرمی

این نسبت از طریق تقسیم کردن جمع بدهیها بر جمع حقوق صاحبان سهام محاسبه می‌شود. این نسبت درصدی از بدهیها را که توسط حقوق صاحبان سهام پوشش داده می‌شود، تعیین می‌کند. این نسبت برای بانک نمونه به صورت زیر محاسبه می‌شود.

جمع بدهیها

$$\frac{11,400,594}{937,944} = 12/15$$

در بانک نمونه رقم بدهیها معادل دوازده برابر جمع حقوق صاحبان سهام است. بالا بودن این نسبت ریسک سپرده‌گذاری را افزایش می‌دهد و پایین بودن آن نیز بیانگر بلوکه شدن بخشی از منابع مالی سهامداران و یا عدم موفقیت بانک در جذب سپرده‌ها می‌باشد. بدیهی است این نسبت نیز می‌تواند با نسبت مشابه در سایر بانکها و یا استانداردهای تعیین شده از سوی مقامات قانونی مقایسه شود.

ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول

بررسی و تجزیه و تحلیل رقم ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول نیز امری بسیار مهم است. ارزیابی کفایت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول از طریق بررسی مجموع اعتبارات اعطایی و با در نظر گرفتن

برای بانک نمونه معادل ۳/۲ درصد است که به صورت زیر محاسبه شده است.

$$\frac{400,000}{13,125,328} \times 100 = 3.04\%$$

مبنای دیگر، محاسبه نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به مطالبات سوخت شده است که نشان می‌دهد رقم ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول چند بار مطالبات سوخت شده سال جاری را پوشش می‌دهد. به عنوان مثال اگر رقم مطالبات سوخت شده بانک نمونه در سال ۱۳۷۲ به مبلغ ۳۹,۰۰۰ میلیون ریال باشد، نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به

تجربیات گذشته و پیشبینی آینده صورت می‌پذیرد. اگر سوابق گذشته بانک نشان‌دهنده مبالغ عمده سوخت شده در مقابل مبالغ اندک ذخیره محاسبه شده است، کفایت ذخیره ممکن است مورد سوال قرار گیرد. در مقابل، احتساب ذخیره مازاد در مقابل مطالبات سوخت شده جزئی نیز می‌تواند بیانگر محافظه‌کاری بیش از حد مدیریت در محاسبه ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول باشد. به منظور ارزیابی کفایت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول می‌توان از مبنای زیر استفاده کرد.

یکی از این مبنای نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بر مجموع اعتبارات اعطایی (شامل وامها، اعتبارات اعطایی و سایر مطالبات و تسهیلات اعطایی عقود اسلامی) است. این نسبت

سرمایه‌گذاری در اختیار باشد. به دلیل نامشخص بودن میزان سپرده‌های دیداری، باید بخش چشمگیری از آن را به‌عنوان سپرده قانونی نزد بانک مرکزی تودیع نمود، از این رو بخش کمی از آن توسط بانک می‌تواند برای اعطای اعتبار استفاده شود در حالی که سپرده‌های سرمایه‌گذاری وضعیت مشخص و باثباتی داشته و می‌توان از آنها به میزان بیشتری در اعطای اعتبارات استفاده نمود.

سپرده‌ها را می‌توان به سه دسته مجانی، ارزان و گرانقیمت طبقه‌بندی کرد. سپرده‌های مجانی شامل حسابهای جاری و سایر سپرده‌های دیداری، سپرده‌های ارزاقیمت شامل سپرده سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و مشابه و سپرده‌های گرانقیمت شامل سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت و مشابه می‌باشند. بدیهی است ترکیب این سه گروه سپرده بااهمیت بوده و در سودآوری بانک نقش مهمی را ایفا می‌کند. نسبتهای مربوط به ترکیب سپرده برای بانک نمونه به شرح جدول شماره ۴ محاسبه شده است.

رشد سپرده‌ها

سپرده‌ها منبع اصلی تامین مالی بانکها به منظور اعطای اعتبار است. از این رو حسابداران باید تغییرات ماهانه، سالانه و منحنی رشد هر یک از انواع سپرده‌ها و همچنین مجموع سپرده‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. فرمول محاسبه رشد سپرده‌ها به صورت زیر است:

$$\times 100 = \frac{\text{مبلغ سپرده در ابتدای دوره} - \text{مبلغ سپرده در پایان دوره}}{\text{مبلغ سپرده در ابتدای دوره}}$$

در بانک نمونه نرخ رشد سپرده‌ها و همچنین هر یک از انواع سپرده با استفاده از فرمول بالا و به شرح زیر محاسبه شده است.

الف) نرخ رشد سپرده‌های مجانی

$$\times 100 = \frac{1,973,980 - 1,509,146}{1,509,146}$$

ب) نرخ رشد سپرده‌های ارزاقیمت

مطالبات مشکوک‌الوصول و به موجب استانداردهای متداول حسابداری، ضروری است که روش بانک درباره نحوه محاسبه ذخیره و همچنین حذف مطالبات سوخت شده از طریق یادداشتهای همراه صورتهای مالی افشا شود.

اموال و تجهیزات

اموال و تجهیزات معمولاً بخش کوچکی از داراییهای بانک را تشکیل می‌دهد. معمولاً حد مجاز رقم سرمایه‌گذاری در اموال و تجهیزات به صورت درصدی از سرمایه ثبت شده و یا جمع حقوق صاحبان سهام تعیین می‌شود. مثلاً در برخی از کشورها رقم سرمایه‌گذاری در اموال و تجهیزات نباید از ۵۰ درصد جمع حقوق صاحبان سهام تجاوز نماید. درصد اموال و تجهیزات بانک نمونه بر جمع حقوق صاحبان سهام معادل ۱۱۰ درصد می‌باشد که به صورت زیر محاسبه گردیده است:

$$\times 100 = \frac{\text{اموال و تجهیزات}}{\text{جمع حقوق صاحبان سهام}}$$

$$\times 100 = \frac{1,031,352}{937,994} = 110\%$$

ترکیب سپرده‌ها

سپرده‌ها مهمترین ارقام تشکیل‌دهنده بخش بدهیها در ترازنامه بانکها می‌باشند. ترکیب سپرده‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا مستقیماً بر سودآوری بانک تأثیر می‌گذارد. در برخی موارد ممکن است درصد سپرده‌های دیداری (جاری) نسبت به کل سپرده‌ها کاهش یافته و بر حجم سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و بلندمدت افزوده شود. نتیجه این روند کاملاً مشخص می‌باشد. به هر میزان که سپرده‌های سرمایه‌گذاری افزایش یابند هزینه تامین مالی بانک (هزینه سود پرداختی و جایزه قرض‌الحسنه) نیز افزایش خواهد یافت. البته بدیهی است این امر باعث می‌گردد تا منابع مالی بیشتری برای

مطالبات سوخت شده معادل عدد ۳ خواهد بود که به صورت زیر محاسبه می‌گردد:

جمع ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول
مطالبات سوخت شده سال

$$= \frac{117,060}{39,000} = 3$$

این عدد بیانگر این است که مجموع ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول معادل سه برابر مطالبات سوخت شده سال بوده است. کفایت نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به مجموع اعتبارات اعطایی را می‌توان از طریق ضرب کردن نسبت مطالبات سوخت شده به تسهیلات اعطایی در تعداد دوره‌هایی که به‌طور متوسط برای وصول اعتبارات اعطایی لازم است، ارزیابی نمود. بنابراین ابتدا لازم است نسبت مطالبات سوخت شده به مجموع تسهیلات اعطایی را به دست آورد. این نسبت برای بانک نمونه معادل ۱/۰۶ درصد است که به صورت زیر محاسبه شده است:

$$\times 100 = \frac{\text{مطالبات سوخت شده}}{\text{مجموع اعتبارات اعطایی}}$$

$$= \frac{39,000}{3,649,597} = 1/06\%$$

حال اگر فرض کنیم که متوسط دوره وصول اعتبارات اعطایی چهارسال باشد حاصل ضرب نسبت مطالبات سوخت شده در متوسط دوره وصول اعتبارات اعطایی به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\times 100 = \frac{\text{مطالبات سوخت شده}}{\text{مجموع اعتبارات اعطایی}}$$

$$= 1/06\% \times 4 = 4/24\%$$

با مقایسه این نسبت (۴/۲۴ درصد) با نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بر اعتبارات اعطایی (۳/۲ درصد) می‌توان به این نتیجه رسید که ذخیره محاسبه شده برای جبران مطالباتی که سوخت خواهد شد، کافی نمی‌باشد.

همچنین گفتنی است با توجه به وجود روشهای گوناگون در محاسبه ذخیره

جدول شماره ۴- نحوه محاسبه نسبتهای ترکیب سپرده

مبلغ - میلیون ریال	مجموع سپرده‌ها
۱,۹۷۳,۹۸۰	جاری اشخاص و سایر سپرده‌های دیداری
۱,۷۲۵,۷۳۸	سپرده سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و مشابه
۲,۹۱۵,۶۴۲	سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت و مشابه
۶,۶۱۵,۳۶۲	
الف) نسبت سپرده‌های مجانی بر کل سپرده‌ها:	
جاری اشخاص و سایر سپرده‌های دیداری	$100 = \frac{1,973,980}{6,615,362} \times 100 = 29.8\%$
مجموع سپرده‌ها	ب) نسبت سپرده‌های ارزاقیمت به کل سپرده‌ها:
سپرده سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و مشابه	$100 = \frac{1,725,738}{6,615,362} \times 100 = 26\%$
مجموع سپرده‌ها	ج) نسبت سپرده‌های گرانقیمت به کل سپرده‌ها:
سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت و مشابه	$100 = \frac{2,915,642}{6,615,362} \times 100 = 44.2\%$
مجموع سپرده‌ها	

جدول شماره ۵- نحوه محاسبه درصد داراییهای سود

مبلغ - میلیون ریال	داراییهای سودآور
۳۲۹,۸۰۰	اوراق قرضه
۳۴۷,۷۸۱	مشارکتها
۲,۳۵۰,۳۳۵	تسهیلات اعطایی عقوداسلامی
۱,۰۸۲,۱۰۲	وام، اعتبار اعطایی و سایر مطالبات
۳۹۳,۲۹۱	وام و اعتبار اعطایی بانکها
۳,۸۰۳,۳۰۹	
داراییهای سودآور	$100 = \frac{3,803,309}{12,228,588} \times 100 = 31\%$
مجموع داراییها	

$$1,725,738 - 1,599,336 \times 100 = 7.9\%$$

۱,۵۹۹,۳۳۶

ج) نرخ رشد سپرده‌های گرانقیمت

$$2,915,642 - 2,390,582 \times 100 = 21.9\%$$

۲,۳۹۰,۵۸۲

د) نرخ رشد مجموع سپرده‌ها

$$6,615,362 - 5,499,064 \times 100 = 20.3\%$$

۵,۴۹۹,۰۶۴

در تجزیه و تحلیل رشد سپرده‌ها باید به

نرخ تورم نیز توجه کرد. بدیهی است حداقل رشد سپرده‌ها باید بیش از نرخ تورم جامعه باشد. در صورتی که نرخ رشد سپرده‌ها کمتر از نرخ تورم باشد، عملاً حجم سپرده‌ها با توجه به ارزش واقعی واحد پول کاهش یافته است.

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و قرضه

تاریخ سررسید این نوع سرمایه‌گذاریها نشاندهنده قابلیت تبدیل آنها به وجه نقد است. به‌عنوان مثال آن دسته از سرمایه‌گذاریها که تاریخ سررسید آنها یکسال و یا کمتر است قابلیت تبدیل سریع به وجه نقد را داشته در حالی که آن بخش از این اوراق که تاریخ سررسید آنها ۱۰ سال می‌باشد، از قابلیت تبدیل کمتری به وجه نقد برخوردارند. سررسید این‌گونه سرمایه‌گذاریها همچنین شاخصی برای تعیین ریسک بازار آنهاست. به‌عنوان مثال یک تغییر جزئی در نرخ سود اعتبارات اعطایی ممکن است باعث نوسان شدیدی در سرمایه‌گذاریهایی که سررسید آن ۲۰ سال دیگر است نسبت به یک سرمایه‌گذاری که سررسید آن ۲ سال دیگر است، گردد. پس در صورتی که میانگین سررسید سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه طولانی مدت باشد، ریسک بالقوه بالاتری نسبت به سرمایه‌گذاریهای کوتاهمدت وجود خواهد داشت.

به همین دلیل اگر براساس یک برنامه‌ریزی صحیح منابع لازم برای سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه و بهادار از محل بدهیهایی که سررسید آنها با اوراق مزبور یکی است تامین شود، ریسک بازار

مدیریت بانک اختیاری در این مورد ندارد.

درصد داراییهای سودآور

یکی از عوامل اصلی در سودآوری بانکها، درصد داراییهایی است که برای بانک درآمد ایجاد می‌کند. اگرچه اسکناس و مسکوکات، موجودی نزد بانکهای دیگر، اموال و تجهیزات و برخی داراییهای دیگر برای انجام عملیات روزمره بانک ضروری می‌باشند، لیکن به‌طور مستقیم در تولید درآمد نقشی ندارند. به‌طور کلی در بانکهایی که به صورت یکنواخت حجم بالایی از

سرمایه‌گذاریها به‌طور عمده کاهش خواهد یافت. با این حال تغییرات غیرقابل پیشبینی در شرایط بدهیها و یا نیاز به وجه نقد ممکن است باعث شود که بانک اوراق قرضه خریداری شده از محل بدهیها را قبل از سررسید و با ریسکی که سود یا زیان ناشی از آن پیشبینی نشده است، به فروش برساند. قابل ذکر است که با توجه به اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا در سیستم بانکی ایران، سهم هر بانک برای خرید اوراق قرضه دولتی راساً توسط بانک مرکزی تعیین و به بانکها ابلاغ می‌شود و

توجه صرف یک تحلیلگر به نسبت دارایی سودآور به مجموع داراییها ممکن است به این نتیجه گیری بینجامد که مشکلات جدی در سودآوری بانک وجود دارد. حتی اگر این نتیجه گیری صحیح باشد، نیاز خواهد بود که عوامل دیگری که آثار پایین بودن نسبت داراییهای سودآور به مجموع داراییها را جبران می نماید، در نظر گرفته شود. به عنوان مثال ممکن است در یک بانک، درآمد کارمزد حاصل از ارائه خدمات بانکی نظیر صدور ضمانتنامه، گشایش اعتبارات اسنادی و ... رقم چشمگیری را تشکیل دهد به طوری که نتایج حاصل از نسبت پایین داراییهای سودآور به مجموع داراییها را پوشش دهد.

تجزیه و تحلیل صورتحساب سود و زیان امروزه تاکید بسیاری بر صورتحساب سود و زیان بانکها وجود دارد، زیرا بانکداران و مقامات قانونی به عنوان اولین محک برای ارزیابی سرمایه مورد نیاز بانکها، بر سودآوری آن توجه می کنند. صورتحساب سود و زیان بانک نمونه که براساس سرفصلهای مندرج در صورتحساب سود و زیان بانکهای ایران تهیه شده، در جدول شماره ۶ ارائه گردیده است.

بازده میانگین داراییهای سودآور

یکی از نسبتهای مهم در تجزیه و تحلیل صورتحساب سود و زیان بانکها، نسبت بازده میانگین داراییهای سودآور است. این نسبت از طریق تقسیم کردن درآمد عملیاتی (به استثنای سود سپرده قانونی) بر میانگین داراییهای سودآور محاسبه می شود. میانگین داراییهای سودآور در بانک نمونه براساس مانده ابتدا و پایان دوره این داراییها به دست آمده است. البته میانگین داراییهای سودآور را می توان براساس اطلاعات روزانه یا ماهانه این حسابها نیز محاسبه کرد که در این صورت بر دقت این نسبت می افزاید.

بانکی نیز بر سودآوری بانکها تاثیر بسزایی دارد. داراییهای سودآور عبارتند از اوراق قرضه، مشارکتها، تسهیلات اعطایی عقود اسلامی، وام و اعتبارات اعطایی و سایر مطالبات و وام و اعتبار اعطایی به بانکها. درصد داراییهای سودآور در بانک نمونه معادل ۳۹ درصد است که در جدول شماره ۵ محاسبه گردیده است.

سود را کسب می کنند، داراییهای سودآور آنها معادل ۹۵ درصد مجموع داراییهای آنها می باشد. در بانکهایی که سودآوری آنها پایینتر از حد متعارف است، معمولاً داراییهای سودآور آنها کمتر از ۹۰ درصد مجموع داراییهاست. البته باید در نظر داشت که هزینه پرسنلی، استهلاک، هزینه های اداری و درآمد کارمزد خدمات

جدول شماره ۶- صورتحساب سود و زیان بانک نمونه برای سال منتهی به ۱۳۷۲/۱۲/۲۹
ارقام به میلیون ریال

سال مالی منتهی به	
۱۳۷۱/۱۲/۲۹	۱۳۷۲/۱۲/۲۹
درآمدها:	
۱۸۵,۷۳۱	۲۵۷,۹۸۳
درآمد معاملات عقود اسلامی	
۱۲۰,۵۱۸	۱۲۸,۲۱۲
سود وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات	
۱۲,۲۸۸	۱۳,۳۳۷
سود وام و اعتبار اعطایی به بانکها	
۸,۵۲۵	۱۱,۲۰۹
سود سپرده قانونی	
۱۰,۰۶۶	۱۵,۸۶۶
سود اوراق قرضه	
۲۴۶	۷,۰۶۵
سود سرمایه گذاری و مشارکت	
۳۳۷,۳۸۳	۴۳۳,۶۷۲
جمع درآمد(درآمد عملیاتی)	
هزینه سود:	
۲۳۷,۰۸۶	۲۷۹,۶۳۵
سود سپرده های سرمایه گذاری	
۱۳,۲۷۳	۲۷,۹۲۶
جایزه قرض الحسنه	
۲۵۰,۳۶۰	۳۰۷,۵۶۱
جمع هزینه سود(هزینه عملیاتی)	
۸۷,۰۲۳	۱۳۷,۱۱۲
خالص درآمد عملیاتی	
سایر درآمدها (هزینه ها)	
۵۲,۹۸۷	۸۵,۲۱۸
کارمزد دریافتی	
۹,۹۵۵	۲۸,۳۷۱
درآمدهای متفرقه(فروش اموال)	
(۳۳,۵۳۸)	(۳۳,۴۱۲)
هزینه مطالبات مشکوک الوصول	
—	(۷۵,۶۲۰)
هزینه کاهش ارزش سرمایه گذاریها و مشارکتها	
(۶۱,۹۹۳)	(۷۵,۳۸۳)
هزینه های پرسنلی	
(۲۰,۵۲۵)	(۳۶,۱۷۵)
هزینه های عمومی و اداری	
(۱۸,۷۹۰)	(۲۳,۹۱۳)
هزینه های استهلاک اموال و تجهیزات	
(۱۳,۳۳۵)	(۱,۶۵۲)
خالص معاملات و مبادلات ارزی	
(۱,۰۱۸)	(۶۵۳)
کارمزد پرداختی	
(۸۶,۲۶۸)	(۱۳۳,۳۳۱)
خالص سایر درآمدها(هزینه ها)	
۷۵۶	۲,۶۷۱
سود خالص قبل از مالیات	
۴۵۲	۱,۶۳۶
مالیات	
۳۰۳	۱,۰۲۵
سودخالص	

جدول شماره ۷- نحوه محاسبه میانگین داراییهای سودآور

مبلغ - میلیون ریال		داراییهای سودآور
۱۳۲۱/۱۲/۲۹	۱۳۲۲/۱۲/۲۹	
۳۳۸,۷۷۰	۳۲۹,۸۰۰	اوراق قرضه
۳۸۹,۷۱۳	۳۴۷,۷۸۱	مشارکتها
۲,۰۵۶,۹۲۲	۲,۳۵۰,۳۲۵	تسهیلات اعطایی عقوداسلامی
۹۳۶,۶۸۶	۱,۰۸۲,۱۰۲	وام، اعتبارات اعطایی و سایر مطالبات
۲۶۰,۱۵۸	۳۹۳,۳۹۱	وام و اعتبار به بانکها
۳,۱۸۲,۲۶۰	۳,۸۰۳,۳۰۹	
میانگین داراییهای سودآور ۳,۴۹۲,۸۳۵ = $\frac{۳,۱۸۲,۲۶۰ + ۳,۸۰۳,۳۰۹}{۲}$		
$\frac{\text{جمع درآمد عملیاتی (منهای سود سپرده قانونی)}}{\text{میانگین داراییهای سودآور}} \times ۱۰۰ = \frac{۳۳۲,۴۶۳}{۳,۴۹۲,۸۳۵} \times ۱۰۰ = ۹/۹\%$		

جدول شماره ۸- نحوه محاسبه نرخ سود پرداخت شده به سپردهها

مبلغ - میلیون ریال		سپردهها
۱۳۲۱/۱۲/۲۹	۱۳۲۲/۱۲/۲۹	
۱,۵۰۹,۱۳۶	۱,۹۷۳,۹۸۰	جاری اشخاص و سایر سپردههای دیداری
۱,۵۹۹,۳۳۶	۱,۷۲۵,۷۳۸	سپرده سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و مشابه
۲,۳۹۰,۵۸۲	۲,۹۱۵,۶۳۴	سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت و مشابه
۵,۴۹۹,۰۶۳	۶,۶۱۵,۳۵۲	
میانگین سپردهها ۶,۰۵۷,۲۱۲ = $\frac{۵,۴۹۹,۰۶۳ + ۶,۶۱۵,۳۵۲}{۲}$		
$\frac{\text{جمع هزینه سود}}{\text{میانگین سپردهها}} \times ۱۰۰ = \frac{۲۰۷,۵۶۱}{۶,۰۵۷,۲۱۲} \times ۱۰۰ = ۵/۰۸\%$		

این نسبت در بانک نمونه معادل ۹/۹ درصد است که نحوه محاسبه آن در جدول شماره ۷ ارائه شده است.

این نرخ همچنین اطلاعاتی را در مورد ریسک اعتبارات اعطایی از سوی بانک ارائه می‌کند. هرگاه این بازده نسبت به میانگین بازار و یا نسبت به سایر بانکهای مشابه افزایش یابد، این امکان وجود دارد که بانک ریسک بیشتری را برای اعطای اعتبارات پذیرفته باشد. تجزیه و تحلیل این نسبت همچنین اطلاعاتی در مورد واکنش بانک در مدیریت ترکیب داراییهای سودآور خود در مقابل تغییر در نرخ سود بازار ارائه خواهد نمود. این امر از طریق مقایسه نرخ بازده داراییهای سودآور با تغییرات در نرخ سود تضمین شده بازار امکانپذیر خواهد بود.

نرخ سود پرداخت شده به سپردهها

نرخ سود پرداخت شده به سپردهها نقطه مقابل بازده میانگین داراییهای سودآور می‌باشد. نسبت هزینه سود تضمین شده (هزینه عملیاتی) به متوسط سپردهها، میانگین نرخ هزینه تامین منابع مالی به کار گرفته شده توسط بانک را محاسبه می‌کند. این نسبت از طریق تقسیم کردن هزینههای عملیاتی بر میانگین سپردهها محاسبه می‌شود. این نسبت در بانک نمونه معادل ۵/۰۸ درصد است که به شرح مندرج در جدول شماره ۸ محاسبه شده است.

تجزیه و تحلیل حاشیه سود

حاشیه سود تفاوت مطلق بین بازده میانگین داراییهای سودآور (متوسط نرخ درآمد سود کسب شده) و نرخ سود پرداخت شده به سپردهها (متوسط نرخ هزینه سود) می‌باشد. این تجزیه و تحلیل برای تعیین آثار تغییر در نرخ اعطای اعتبارات و یا جذب سپردهها بر سودآوری بانک استفاده می‌شود. این تجزیه و تحلیل به دو صورت می‌تواند انجام شود:

الف) از طریق تفاضل بازده میانگین داراییهای سودآور و نرخ سود پرداخت شده

به سپردهها

= نرخ سود پرداخت شده به سپردهها - بازده میانگین داراییهای سودآور

$$= ۴/۸\% = ۵/۰۸\% - ۹/۹\%$$

ب) از طریق تقسیم کردن تفاضل درآمدها و هزینههای عملیاتی بر متوسط داراییهای سودآور

× ۱۰۰ = هزینههای عملیاتی - درآمدهای عملیاتی

متوسط داراییهای سودآور

$$= ۲/۸\% = \frac{۳۰۷,۵۶۱ - ۴۳۴,۴۶۴}{۳,۴۹۲,۸۳۵} \times ۱۰۰$$

نسبت سود خالص به میانگین داراییهای سودآور

نسبت سود خالص به میانگین داراییهای سودآور مبنایی برای ارزیابی توانایی مدیریت در کسب سود خالص می‌باشد. این نسبت به طور گسترده‌ای برای ارزیابی عملکرد مدیریت بانک استفاده می‌شود. وجود نسبت بالا در مقایسه با دیگر بانکها و همچنین ثبات و افزایش مداوم این نسبت بیانگر توانایی بانک در افزایش رقم حقوق صاحبان سهام خود از طریق سود انباشته است. افزایش یا کاهش

اتوماسیون و کاهش نیروی انسانی، کارایی پرسنل در مقایسه با گذشته افزایش یافته است.

سود (زیان) غیر عملیاتی غیر مستمر

برخی از بانکها مبالغ معتناهی از سود (زیان) غیر عملیاتی از طریق فعالیت‌های غیرمستمر همچون فروش اموال و تجهیزات، و تائق تملیک شده و ... به دست می‌آورند. بدیهی است تحلیلگران مالی باید قبل از انجام هرگونه بررسی، آثار ناشی از این‌گونه رویدادها بر سود خالص سال را در نظر بگیرند. به‌عنوان مثال در صورت حساب سود و زیان بانک نمونه مبلغ ۲۸,۲۷۱ میلیون ریال از درآمدها ناشی از فروش اموال بوده و فاقد ویژگی استمرار می‌باشد.

تجزیه و تحلیل‌های نرخ و حجم

یکی از مباحث مهم در تجزیه و تحلیل صورت حساب سود و زیان بانکها، تجزیه و تحلیل نرخ و حجم است. این تجزیه و تحلیل برای تعیین این که افزایش در اقلام مشخص درآمد یا هزینه تا چه حد مربوط به تغییر در نرخ و تا چه میزان مربوط به تغییر در حجم حساب مورد نظر در طی یک دوره معین است، استفاده می‌شود. لازم به ذکر است که برای محاسبه تغییرات نرخ و حجم، علاوه بر اطلاعات صورت حساب سود و زیان به اطلاعات ترازنامه نیز نیاز می‌باشد.

تجزیه و تحلیل نرخ و حجم حسابدار را قادر می‌سازد تا علاوه بر تعیین میزان کاهش یا افزایش در حسابهای هزینه و درآمد مشخص نماید که چه میزان از آن ناشی از تغییر در میانگین نرخ و چه میزان از آن ناشی از تغییر در میانگین حجم است. نخستین مرحله در تجزیه و تحلیل نرخ و حجم، تعیین میانگین مانده‌های هریک از حسابهای ترازنامه است که در ایجاد درآمد یا هزینه تاثیر دارند. این کار از طریق محاسبه میانگین مانده ابتدا و پایان دوره انجام می‌شود. البته گفتنی است که ایده‌آل‌ترین

و چه در مقایسه با سایر بانکها بیانگر کارایی بالای عملیات و پایین بودن نسبت سرمایه دارایی است.

هزینه‌های پرسنلی

معمولاً هزینه‌های حقوق، دستمزد و سایر هزینه‌های پرسنلی پس از هزینه سود بزرگترین رقم هزینه بانکها را تشکیل می‌دهد. مقایسه رقم هزینه پرسنلی از طریق تقسیم آن بر میانگین سپرده‌ها، شاخصی را برای ارزیابی کارایی پرسنل به‌طور مطلق و در مقایسه با سایر بانکها فراهم می‌آورد. لازم است به این نکته توجه شود بانکهایی که دارای شعب بیشتری می‌باشند، هزینه‌های پرسنلی بالاتری را خواهند داشت. نسبت هزینه‌های پرسنلی بر میانگین سپرده‌ها به میلیون ریال در بانک نمونه به صورت زیر محاسبه می‌شود:

هزینه‌های پرسنلی

میانگین سپرده‌ها به میلیون ریال
 $\frac{۷۵,۴۸۴}{۶/۰۵} = ۱۲,۴۷۷$
 این نسبت بیانگر این است که برای جذب هر یک میلیون ریال سپرده، معادل ۱۲,۴۷۷ ریال هزینه پرسنلی پرداخت شده است. نسبت دوم نشان‌دهنده کارایی پرسنل در جذب سپرده‌هاست. این نسبت از تقسیم میانگین سپرده‌های بانک بر معادل تعداد پرسنل تمام وقت (که از طریق تبدیل پرسنل نیمه وقت به معادل تمام وقت محاسبه می‌شود) به دست می‌آید. به فرض آنکه پرسنل تمام وقت بانک نمونه معادل ۶۰۰۰ نفر باشند، نسبت کارایی عملیاتی پرسنل به صورت زیر محاسبه می‌شود.

مبلغ سپرده‌ها

تعداد پرسنل تمام وقت
 $\frac{۶,۰۵۷,۲۱۳}{۶,۰۰۰} = ۱,۰۰۹$
 براین اساس می‌توان گفت که سرانه جذب سپرده به ازای هر کارمند ۱,۰۰۹ میلیون ریال بوده است. بدیهی است در سالهای اخیر با توجه به پیشرفت

سریع این نسبت به تنهایی و یا در مقایسه با سایر بانکها می‌تواند نگران‌کننده باشد. از طرف دیگر وجود یک نسبت پایین و در عین حال اثبات ممکن است بیانگر این باشد که بانک با نرخ کمیتر از نرخ بازار اقدام به اعطای اعتبار نموده و یا با نرخ بیش از نرخ بازار به سپرده‌های خود سود پرداخت کرده است. این وضعیت همچنین ممکن است ناشی از تراکم نیروی انسانی و یا حجم بالای مطالبات لاوصول در بانک باشد. از سوی دیگر وجود یک نسبت بالا و همچنین اثبات ممکن است بیانگر این باشد که بانک بیش از نرخ بازار از اعتبارات اعطایی سود به دست می‌آورد و یا کمتر از نرخ بازار به سپرده‌ها سود می‌پردازد. این وضعیت همچنین ممکن است ناشی از کم بودن پرسنل بانک و در نتیجه کاهش هزینه‌های پرسنلی و یا عملکرد مثبت بانک در سیاستهای اعطای اعتبار و در نتیجه رقم اندک مطالبات لاوصول باشد. این نسبت برای بانک نمونه به صورت زیر محاسبه می‌شود:

سود خالص

$۱۰۰ \times \frac{۱,۰۲۵}{۴,۴۹۲,۸۳۵} = ۰/۰۲\%$
 این نسبت برای بانک نمونه بسیار ناچیز است و بیانگر وجود مشکلات و نقاط ضعف در عملکرد بانک می‌باشد.

نسبت سود خالص به میانگین حقوق صاحبان سهام

این نسبت نیز مبنای دیگری برای ارزیابی توانایی مدیریت بانک در کسب سود خالص است. این نسبت در بانک نمونه به صورت زیر محاسبه شده است:

$۱۰۰ \times \frac{۱,۰۲۵}{۹۵۰,۳۱۳} = ۰/۱\%$

بالا بودن این نسبت نیز چه به صورت مطلق

جدول شماره ۹- تجزیه و تحلیل نرخ و حجم

محاسبه میانگین مانده به میلیون ریال

تغییرات	۱۳۷۱	۱۳۷۲	
+۳۶۵,۱۳۴	۱,۷۸۸,۵۴۹	۲,۲۵۲,۶۸۲	تسهیلات عقود اسلامی
+۳۳۳,۶۰۹	۵۶۵,۷۸۵	۱,۰۰۹,۳۹۴	وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات
+۳۹,۵۲۷	۴۳۷,۱۹۸	۴۷۶,۷۲۵	وام و اعتبار اعطایی به بانکها
+۳۰۴,۰۲۱	۸۷۹,۰۵۸	۱,۱۸۲,۰۷۹	سپرده قانونی
+۳۳,۲۴۲	۲۴۱,۰۴۳	۲۸۴,۲۸۵	اوراق قرضه
+۱۶,۲۴۴	۲۵۲,۵۰۴	۲۶۸,۷۳۸	مشارکتها
+۱,۱۳۹,۹۳۸	۳,۱۷۵,۷۱۲	۴,۳۱۵,۶۵۰	سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و بلندمدت

* قابل ذکر است که ارقام مندرج در ستون ۱۳۷۲ از طریق محاسبه میانگین مانده ابتدا و پایان سال ۱۳۷۲ تهیه شده و ارقام مندرج در ستون ۱۳۷۱ نیز از طریق میانگین ابتدا و پایان سال ۱۳۷۱ تهیه شده است (اطلاعات مربوط به ابتدای سال ۱۳۷۱ فرضی می‌باشد).

محاسبه میانگین نرخ

میزان تغییرات	میانگین برای سال ۱۳۷۱	میانگین نرخ برای سال ۱۳۷۲	
+٪ ۱	٪ ۱۰/۴	٪ ۱۱/۴	تسهیلات عقود اسلامی
+٪ ۷/۶	٪ ۲۱/۳	٪ ۱۳/۷	وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات
+٪ ۰/۲	٪ ۲/۸	٪ ۳	وام و اعتبار اعطایی به بانکها
-	٪ ۱	٪ ۱	سپرده قانونی
+٪ ۱/۱	٪ ۳	٪ ۴/۱	اوراق قرضه
+٪ ۱/۹	در حد صفر	٪ ۱/۹	مشارکتها
-٪ ۰/۸	٪ ۷/۹	٪ ۷/۱	سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاهمدت و بلندمدت

محاسبه تغییرات ناشی از نرخ و حجم به میلیون ریال

جمع تغییرات	تغییرات ناشی از		
	تغییر در نرخ	تغییر در حجم	
۷۲,۲۴۲	۲۳,۸۶۸	$۴۶۵,۱۳۴ \times ۱۰/۴ = ۴۸,۳۷۴$	الف) درآمد معاملات عقود اسلامی
۱۷,۶۹۵	(۷۶,۷۹۳)	$۳۳۳,۶۰۹ \times ۲۱/۳ = ۹۳,۴۸۸$	ب) سود وام و اعتبار اعطایی و سایر مطالبات
۲,۰۴۸	۹۴۱	$۳۹,۵۲۷ \times ۲/۸ = ۱,۱۰۷$	ج) سود وام و اعتبار اعطایی به بانکها
۵,۸۰۰	۴,۵۰۳	$۳۳,۲۴۲ \times ۳ = ۱,۲۹۷$	د) سود اوراق قرضه
۶,۸۱۹	۶,۸۱۹	$۱۶,۲۴۴ \times ۰ = ۰$	ه) سود مشارکتها
۳۱,۰۱۹	(۳۵,۶۱۶)	$۱,۱۳۹,۹۳۸ \times ۷/۹ = ۸۶,۶۳۵$	و) سود پرداختی به سپرده‌ها و جایزه قرض الحسنه

لازم به ذکر است کل افزایش در سود سپرده قانونی بدلیل ثابت بودن نرخ سود پرداختی (۱٪) کلاً در اثر تغییر در حجم بوده است.

جدول شماره ۱۰- صورت سود (زیان) انباشته بانک نمونه برای سال مالی منتهی به ۱۳۲۲/۱۲/۲۹
ارقام به میلیون ریال

سال مالی منتهی به		
۱۳۲۱/۱۲/۲۹	۱۳۲۲/۱۲/۲۹	
(۲,۲۹۸)	۱۰,۰۱۸	سود (زیان) انباشته در ابتدای سال
۱۲,۰۱۳	(۲۶,۹۲۶)	تعدیلات طی سال
۹,۷۱۵	(۱۶,۹۰۸)	سود (زیان) اصلاح شده ابتدای سال
۳۰۳	۱,۰۲۵	سود خالص
۱۰,۰۱۸	(۱۵,۸۸۳)	سود (زیان) انباشته در پایان سال مندرج در ترازنامه

نگر دیده است.

پی نوشت

* نگارنده لازم می‌داند از آقایان مجید دانشور، محسن حسینی حسین پور و جعفر عباسی دانشجویان پنجمین دوره تامین کادر مورد نیاز شعب خارج از کشور بانک صادرات ایران و همچنین سرکار خانم حمیده شعاعی دیلمی که در تهیه این نوشتار همکاری صمیمانه داشته‌اند، تشکر نماید.

گردیده، تقسیم‌ناپذیر است. با توجه به اینکه بانکها در کشور ما ملی می‌باشند، عملاً مفهوم سود تقسیم شده در این بانکها محلی از اعراب ندارد زیرا بانکها در جهت هدفهای برنامه توسعه اقتصادی گام برداشته و نرخ هزینه پرداختی به سپرده‌ها و همچنین حجم اعتبارات اعطایی و نرخ سود حاصل از اعتبارات اعطایی به‌طور دستوری به بانکها ابلاغ می‌گردد. این امر موجب می‌گردد که

بانکها در انجام عملیات خود فاقد انعطاف‌پذیری لازم باشند. این امر در برخی از موارد نیز ممکن است موجب تحمیل زیان بر بانکها گردد.

همان‌طور که در صورت سود (زیان) انباشته بانک نمونه که در جدول شماره ۱۰ آمده است، مشاهده می‌گردد، به‌رغم تحقق سود خالص به مبلغ ۱,۰۲۵ میلیون ریال هیچگونه سود سهامی تقسیم

روش محاسبه میانگین، بر مبنای مانده‌های روزانه این حسابها می‌باشد. در مرحله دوم باید نرخ میانگین درآمد یا هزینه هر یک از داراییها و یا بدهیها محاسبه شود که برای این کار درآمد یا هزینه هر یک از این اقلام بر میانگین مانده آن حساب تقسیم می‌گردد:

$$\text{نرخ میانگین} = \frac{\text{درآمد یا هزینه}}{\text{میانگین مانده اعتبارات اعطایی یا سپرده‌های دریافتی}}$$

در تجزیه و تحلیل نرخ و حجم از دو رابطه کلیدی زیر استفاده می‌شود:

تغییرات ناشی از افزایش (کاهش) در حجم = میانگین نرخ دوره قبل × افزایش (کاهش) در میانگین مانده
تغییرات ناشی از افزایش (کاهش) در نرخ = میانگین مانده دوره جاری × افزایش (کاهش) در میانگین نرخ
در تجزیه و تحلیل نرخ و حجم باید توجه داشت که به لحاظ گرد کردن اعداد اعشاری ممکن است حاصل جمع رقم تغییر در نرخ با رقم تغییر در حجم، با رقم واقعی تغییر در رقم درآمد یا هزینه اختلاف داشته باشد. برای اجتناب از این امر کافی است یکی از دو رقم تغییر در نرخ و یا تغییر در حجم محاسبه شده و سپس با کسر کردن آن از کل تغییر در درآمد یا هزینه، تغییر ناشی از عامل دیگر به دست آید. محاسبه تجزیه و تحلیل نرخ و حجم در بانک نمونه به شرح جدول شماره ۹ می‌باشد.

تجزیه و تحلیل صورت سود (زیان) انباشته

صورت سود (زیان) انباشته به‌طور خلاصه بیانگر کلیه اقلامی است که در طی سال بر سود (زیان) انباشته تاثیر داشته‌اند. در تجزیه و تحلیل این صورت مالی، نسبت سود تقسیم شده بر سود خالص بسیار حائز اهمیت است.

$$\text{نسبت سود تقسیم شده بر سود خالص} = \frac{\text{سود تقسیم شده در طی دوره}}{\text{سود خالص دوره}}$$

بدیهی است آن بخش از رقم سود انباشته که به حساب اندوخته منظور

نوین
ترجمه ماشینی
روشن

قابل توجه

مراکز علمی، تحقیقاتی، مدیران، مترجمین، دانشجویان
و شما که درک سریع و ساده از مطلب انگلیسی را خواهید

مترجم مینا

عمومی - تخصصی

نرم افزار ترجمه متن انگلیسی تخصصی به جمله های فارسی

آماده تحویل

نرم افزاری مینا سیستم
تهران
تلفن: ۸۸۵۱۲۵۱، شماره: ۸۸۵۱۲۵۲